

Uguri Kadri: kas täämbädsel aol om lihtsä nuur olla?

Kae lk 2

Saarõ Hipp kaes uma Võromaa sisse

Kae lk 3

Kuimuudu muusika või elon väega tähtsä olla

Kae lk 4

9 7714061922005

Vana-Võromaa vaimlinõ kultuuriperändüs

RAHMANI JAN

Eesti Rahvakultuuri Keskus pidä Eesti vaimlidsõ kultuuriperändüse nimistüt, kon kogokunna saava tutvusta umma elävät kultuuriperändüst. Kokko om nimistün 125 põhissekannõt, noist 18 omma Vanalt Võromaal. Nimistü põhimõttõ omma peri UNESCO vaimlidsõ kultuuriperändüse kaitsmisõ konventsioonist, miä panti kirja 2003. aastagal Pariisin ja miä 2006. aastagast om masva ka Eesti Vabariigin.

«Tuu om teedüssekogo, kohe kantas sisse Eestin põlvõst põlvõ edesi antu tiidmise, mis omma kogokundõn alalõ püsünü. Nimistühe jõudva nuu aša, mis täämbädsel aol periselt alalõ omma,» kõnõlas nimistu kotsilõ Eesti vaimsõ kultuuriperändüse nõvvokogo liigõ Eichenbaumi Külli, kiä üten abiliidsiga om tennü Võromaad pututavit sissekandidit.

Toda, määndse aša või nimistühe kanda, otsustas Eesti vaimsõ kultuuriperändüse nõvvokogo kimmide tunnussidõ perrä. Ku lõütäs, et asi passis kultuuriperändüse nimistühe, tulõ esitäjäl valmis tetä sissekannõ, kon om perändüse seletüs, aoluulinõ tagapõhi, arvaminõ elojvvu kotsilõ ja egäsugumanõ lisateedüs.

RAHMANI JANI PILT

Nimistüle Võromaa sissekandidõ tegijä ja Eesti vaimsõ kultuuriperändüse nõvvokogo liigõ Eichenbaumi Külli.

«Algusõst pääle om olnu küsimüs, kas üts kokkolepe vai konventsioon saa midägi kaitsa vai hoita. A paistus, et iks saa. Ku asi om nimistüle pantu, sis tuu om uhkusõ asi ja tuul nakkas parõmbalõ minemä. Kuigi seletämädä moodul om nimekirjä saaminõ asjulõ väke mano andnu. Ei olõ inämb tuud ohtu, et nä häädüse,» lõiid Eichenbaumi Külli.

Määndse aša võinu Võromaal viil nimistün olla? «Palkmaja ehitüs. Tiidmine, kuis maia rako, ei olõ parhilla, ku eloviis kõrrast liinalikumbas

muutus, kaikos häste vanaesält pojälõ ja pojapojalõ edesi länünü. MTÜ Vanaajamaja mehe omma perädü tüü är tennü, et taad tiidmist ja mõistmist siiä tagasi tuvva. Nä omma pallo koolituusi tennü ja inemiisi vällä opanu,» seletäs Eichenbaum.

Täpsempä saa Vana-Võromaa sissekandid uuri aardõsi rahvakultuur.ee/2020/03/30/vana-voromaa/päält.

- Vanalt Võromaal omma nimistüle kantu:**
- kōotikkaminõ ja kōomahla juuminõ
 - kodoollõ tegemine
 - kuuritsaga kalapüüdmine
 - lastukatussõ tegemine
 - lastukorvõ kudaminõ
 - lambavillast käsituü tegemine
 - lesodõ tarvitaminõ majapidämiisin
 - Lindora laot
 - rahvameditsiin Vanal Võromaal
 - siini korjaminõ ja süümine
 - suidsulihä tegemine suidsusannan
 - Vana-Võromaa savvusannakombõ
 - sõirategemine
 - Teppo tüüpi lõõdsa tegemine ja mängmine
 - Vana-Võromaa puhtõkombõ (sh ristipuu)
 - Vana-Võromaa rahvalaul
 - vikatiga haina niitmine
 - võro kiil

Sõbrapäävä kokkosaaminõ Pulga Jaani ja sõpruga

Sõbrapääväl, 14. radokuul kell 18 om vällä kuulutõt kokkosaaminõ Pulga Jaani ja timä

UL

Kats Võromaa kuuli saiva üle-eestilidsen ettevõtmisõn tunnustust

Haridusprogramm «Ettevõtlik kool» tunnust minevä kuu lõpun tõiisi siän avvohinna katõ Võro maakunna kuuli. Antsla gümnaasium sai katõgoorian «Ettevõtlik projekt» edimädse kotussõ ja Haani kuul «Noorte algatuse» katõgoorian tōõsõ kotussõ ja päält tuu ka rahva lemmiku tiitli.

Antsla koolin opiti katõ aastajoosul hulga ettevõtlikkusõ ja ettevõtmisõga kōõdetüt. Tuu aoga saadi tutvvas paigapäälitside ettevõttidõga ja prooviti ka esi umma kraami müvvä ja umilõ ettevõtmisiilõ tugõjit lõüdä. Antsla gümnaasiumi «Ettevõtliku kooli» tegemiisi vidäjä Rebäse Liivia lõüd, et kõgõ tähtsämb saavutus om

VANA LOTA PILT

Rebäse Liivia vidä Antsla gümnaasiumin «Ettevõtliku kooli» tegemiisi.

näil tuu, et kuul ja ettevõtja omma saanu tutvambas ja naanu tihtsämpä läbi käümä.

Haani kooli tunnustust saanu ettevõtminõ oll matkapäiv, miä vei osalidsõ Haanimaa mõtsu sisse seiklusmatkalõ.

UL

Kae, miä üteli!

«Vast om võimalik taa plaan siski saisma panda. Kas om mõtõt tetä üts kinämbit piirkundõ, midä om kutsutu ka Eesti Šveitsis, pommimulgus?»

KULBOK-LATTIKU EGGE (Mořovihun).

Küsse RAHMANI JAN

M Ä R G O T U S

*Täambädse ao latsil om suuri inemiisi aigu,
huvvi ni tähelepandmist väega vaia.*

Ku lihtsä om olla nuur?

Ku ma arõnduskeskusõn hääolo-asatundja kotussõ pääle tulli, olf Võro maakunna tervüse- nii hääolokava jo piaaigu valmis. Kõgõ tähtsamb otsus olf tettü: järgmäde nellä aasta joosul om tervüse ni hääolo kõgõ tähtsamb teemä latsi ja nuuri vaimnõ tervüs. Peris esimuudu valik, mõtli ma edimält. Maakunna mehe eläse tervenä pallo veidemb ku muu Eesti mehe ja koolõsõ pallo varõmb. Võro maakunna naisi kimbutasõ kah haigusõ, a näile antas rohkõmb aastit tervüsehätiga ellä. Kuimuudu latsi ja nuuri vaimutervüse tugõminõ naid murrit murd?

Kaemi edesi. Kõgõ suurõmba noorõlt kuulmisõ riski omma miissugu, maal elämine ja matal haridus. Tuu kotsilõ om pallo uuritu. Suku muuta mi ei saa ja maal elämist ei taha muuta. Perrä jääs haridus: egä aastak, mis inemine midägi mano opis, and tälle eloaasitit mano, olkõ naanõ vai miis.

Eestin piät koolin käümä ütessä aastakka ja tuud ei olõki nii veidü. Esiasi, kuimuudu naid aastit pruugitas ja kuimuudu taa latsilõ mõos. Ma ei arva sukugi, et opminõ piät kõik aig lihtsä olõma, a tuud ma mõtlõ külh, et koolin tohe ei kellelgi halv olla. Ku koolipäiv om ülearvo pikk, kõtt om tühi, oppaja naljust saa-i arvo, sõpru veidü, edimäde armastusõga ei mõista nakkama saia vai om murõ kodorahva peräst suur, sis ei jakku opmisõ pääle vunki.

A kodo ummõhtõgi trüüst ja avitas? Viimäde uurmisõ näütsi, et meil om pallo noid latsi, kiä murõhtasõ vanõmbidõ juumisõ vai närvilidse olõgi peräst, tüüldä olõgi vai ülearvo suurõ tüütegemise peräst. Vanõmba omma hädän ja vanavanõmbit, kellel olnu aigu latsõlatsiga videvikku

UGURI KADRI,
Võromaa Arõnduskeskusõ hääolo-asatundja

pitä ja juttu aia, olõ-i sukugi kõigil. Päälegi om nutitelefoniga pallo lihtsamb jutulõ saia ku uma imä vai esäga, ku näil olõ-i aigu vai arvosaamist, et lats om lats õkva täambä ja ku täl om nõvvo vaia, sis õkva täambä.

Suur inemine kannatas viil vällä, ku mõnikõrd omgi rasõmb aig – õks om parõmbit päivi kah tulnu. Latsõl säänest elotarkust viil ei olõ. Täambäne koolilats tiid õnnõ tuud, et tõvõ ja sõa tulõva peris umma ussai, ja noorõl inemisel olõ-i kostki võtta tuud tiidmist, et elämä piät, nikagu uma silmä vallahõ. Ku noorõl inemisel om murõ, et mis taast kliimast no ummõhtõgi saa, kuna sõda lõpõs ja kas omgi mõtõt tulõvigu pääle mõtõlda... Ilmangi ei olõ noorõ hinnäst nii pallo lahknu ja uma surma pääle mõtõlõnu ku täambä.

Seo ikulaulu lõpõtami õkva är. Väega pallo asju om Võromaal väega häste. Om jah. Silmäkese piät õnnõ vallahõ tegemä ja hindäle tunnistama, et olõ-i võrokõnõ nii armõdu midägi.

Edimält, mi olõmi arvo saanu, et latsi ja nuuri vaimutervüs

om väega tähtsä õkva täambäd-sel pääväl. Ku häste lät, sis om meil küländ noid inemiisi, kellele pikkä ni tervet ello suuvi. Tõsõs, hääolo ni tervüse arõngukava and selge pildi, et nuuri vaimutervüs om mi kõigi ütime asi. Tuu tähendäs, latsõvanõmbidõ ja oppajidõ koolitaminõ lät edesi, huvitsõõrõ nätäs ku väega tarvi-

list asja ja kõiki suuri inemiisi härgütedäs mõtlõma, kuimuudu ummi ja tõisi latsi ummi tegemiisi mano kutsu. Olõ-i aigu asatundjit otsi ja uuta. Ku kogokund mõist latsi tervüse pääle kõrdapite silmä hiitä, sis või olla, et ei olõki asatundjit nii pallo vaia. Taivalõ teno, Võromaal om sändsit kogokundõ, kiä saava arvo, et latsil om suuri inemiisi aigu, huvvi ni tähelepandmist väega vaia. Seo om kolmas maru hää asi, mille pääle luuta.

Neläs ullihää asi om tuu, et Võromaal om õks halvu aigõ olnu. Neo lääva üle, a mäleh-tüs ja läbielämine, kuimuudu halvast parõmba poolõ käändä, om olõman ja alalõ uman keelen, perimüsen, muusõu-mõn, inemiisi elolugudõn ja muial. Olõssi vaia vällä märki, mis noist vannust tiidmiisist täambädse päävä nuuri võissi avita.

Nuur olla ei olõki nii lihtsä. Kundi vast ei olõ nii kangõ ku vanainemisel, a ku hing om haigõ, sis olõ-i elo pallo väärt. Ku sa õks viil tuuga nõun ei olõ, sis märgoda, kas tahassi vahtsõst nuur olla – 15, 20, 25? Mul es jakkunu joht julgust.

*kofeiini ku kohvin, jõi-
vä taad väsümise är-
ajamisõs nii ilmapallu-
taja ku indiaanlasõ,
kelle jaos olf seo tsäi-
puru kõvõmb valuuta
ku kuld vai hõpõ.*

*Et Argõntiina om
päält kolonialistõ
rüüstamiisi ja ilma-
sõast är pagõnuidõ
tulõmist keskestläbi
väega multikultuurnõ,
om tähtsä, et matekul-
tuur om taast huul-
malda alalõ püsünü
nii põlisrahva ku suu-
rõmba osa Argõntiina
eurouplaisi siän. Ku
ma umal edimäd-sel
pääväl Argõntiinan
rõskõn Buenos Aire-
sen rõdu pääl matet
pruuvõsõ, sis ma es tiidä,
et pia näe ma mäki ot-
san nurmõ pääl mate-
puid ni kujuta-i umma
ello ilma mateta inämb
ette.*

*A tuust, kuis ma ku-
juta-i inämb ette ello
ilma Argõntiinalda, ni
tuust, kuis ma otsustigi
siä jäiä, joba järgmäd-
sen kirän.*

Adios!

Pulga Jaani mõtõlus

Sügäval põhjan

Niilusõst tull vällä säidse lihavat ja säidse lahjat lehmä. Lihava lehmä seie lahja lehmä är. Tegemist om kül unõga, aga unõ ärsellätamine pästse pallu tuhandiid inemiisi.

Niilus om suur ja väkev, Pärlijõõga ei anna võrrõlda. Tuugipoolõst olf ministeeriumin kiäki unõn nännü, et Pärlijõõst om vällä tullu üts lihav lehm ja viis-kuus lahjat lehmä ja tuu lihav jõhik süü lahja är, nii et ei peeretägi.

Kuna taiplik lugõja om niikuinii aru saanu, et jutt käü Rõugõ vallast, sis ma ütles alus-tusõs vällä ka uma saiskusotusõ: kui mõni pank and kattõlda lainu, sis om tuu ainult tollõ panga murõ ja mitte kõgõ Läti piiriviirse maa ja säältsiide inemiste uma.

Ja ministeerium võinu hullõ unõnägudõ nägemise asõ-mõl võtta ette inemiisi elupaiga vahetusõ andmõ, lüüa numbri kokku ja arvõtada vällä, pallu «lahja lehmä» inemiste rändämise läbi kaotanu omma. Noidõ iist ei olõ «lahjadõlõ» antu mitte ainumast jahipinnigi, nigu kesk-aol kombõs olf.

Demokraatia om hoolõga uuristanu hindä jalgualust ja kõik taa värk om kahtlasõlt kõikuma lõõnu. Ja ainukõsõst välläpääsust, sunnismaisuõst, meil kõnõlda ei tohe. Arvada võit, et mõtõldas vällä (ilmselt om joba mõtõldu) mõni viil hullõmb liitmine. Aga mõtlõ midä tahat, tuud supõrlehmä ei tulõ ei Tamulast ega esiki Ülemiste järvest.

Kunagi Vinne aigu olf Tartu ülikuuli trehvänü üts Tsiberi perisrahva poig, kedä kutsuti oravakütis. Aig olf sääne, et oravakütis arvat väega vaia minevät ülikooliharidust. Eriti kavvõdalõ tä opmisega es jõvva, a poolõ aastaga sutsõ siski ladina keele abiga är formuliiri hindä olukõrra opingutii pääl. Tä ütles hindä kotsilõ, et timä om in anus profundus. Rahva-keeli tähendäs tuu: sügäval persen.

Kokkuvõtõ mi olukõrrast om säänesama.

Selge om ka tuu, et palgaraha lainamine panku käest kõva protsendiga kukutas kah varõmb vai ildamb süsteemi kokku, nii et kui jummal ilma ei paranda ja valitsus poliitikat ei muuda, liigus mii poolõ virgastõ tuu tärmin, kon vallajuhi piat palgapääväl röögätämä: «Rahvas, käü lakjaaaa!»

PULGA JAAN

Kirändüse päiv

Seo aasta alosf illos vahtsõnõ tähtpäiv. 30. vahtsõaastakuul tähistedäs eesti kirändüse päivä. Tuu om päiv, kon kõnõldas kirändüest ja kiränigu saava lugõjidõga kokko.

Mul olf hää miil astu üles Mõnistõ koolirahvalõ. Terve kuul olf kokko aetu ja ma looda, et mõnigi koolilats sai tsipa julgust mano, et kirändüse luumisõs ei piäki midägi väega keerolist mõtlõma ja kirotama, avitas tuust, ku mõistat nätä ja kirja panda egäpäävõtsit asjo hindä ümbre.

Võrol Kreutzwaldi muusõumin astõva tuu päiv üles Ehinä Kristiina ja Sepä Silver. Rahvas es mahu saali är. Ehinä Kristiina kõnõl umist kokkoputmiisist Võromaa ja võro keelega ja lõudse, et seo tähtpäiv võinu olla lustlik ja rõõmsa. Õigõ jutt.

RAHMANI JAN,
Uma Lehe päätoimõndaja

UMALEHT

Tulõ vällä egä katõ nädäli takast neläpäävä.

Toimõndusõ aadrõs: Tartu 48, 65609, Võro liin

E-post: info@umaleht.ee, tel 78 222 21

Kodoleht: umaleht.ee

Molovihk: facebook.com/umaleht

Päätoimõndaja: Jan Rahman, tel 56 922 841
jan@umaleht.ee

Abitoimõndaja: Kaile Kabun, info@umaleht.ee

Keeletoimõndaja: Laivi Org, laiviorg@gmail.com

Latsinuka toimõndaja: Mariko Faster, latsinukk@umaleht.ee

Uma Lehe toimõndusõ kolleegium:

Tiia Allas, Külli Eichenbaum,
Aapo Ilves, Kaido Kama,
Ülle Kauksi, Rainer Kuuba,
Evar Saar.

Välläandja: SA Kultuurileht, kl.ee
Tellmine: Express Post AS, tellimine.ee, tel 617 7717

Kiri Võrolt

Kiränik LUMISTE KATI and värskit mõttit, kuimuudu egäpääväello vaeldust lõudä, ja märgotas tuust, miä parasjago süäme pääl.

Ühendüse

Egä inemine luu uma elo seen lõpmalda hulga ühendüisi, kuida nigu lähmävidäjä võrkõ. Vahepääl om ilmadu põnnõv kaia, kuis neo võrguniidi kokko saava ja kuis nii vahtsit maailmu loomi.

Nägemäldä niidi omma loonu joba mi edevanõmba. Mullõ paistus kõrrast inämb, et kuigimuudu om mu esiimmi liin kudanu umma võrku nii, et tuu toonu minno tagasi juuri mano, Ristimõtsa poolõ. Kõrrast inämb trehvä tan Võromaal noid, kiä sammamuudu omma tulnu Harjumaalt är juuri mano. Nägemäldä Miäki om nä siia vidänü ja või arvada, et mi edevanõmbagi omma määnestki muudu ühendüsen olnu. Laatõ pääl vai kerikun käünü, simmanil tandsnu ja puhtil kadonugõist är saatnu. Tagasitulnuina loomi vahtsõst kunagi inne olnu hõimlaisi võrku.

Hää om vahepääl kaia Genist, kinka mi vere vai kõüdüssidega üttele olõmi kõüdedü. Sõbranna Diana kõnõl õkva, et midägi om tedä kõik aig Jaigi Juhani poolõ tõmmanu ja ku tä Genist perrä kai, lõudse, et ommaki sugulasõ. Mõnikõrd om vere nägemäldä kutsminõ esieränis tukõv.

Nägemäldä võrk ilmut hin-näst ildaaigu mullõ kah. Kävemi Hilaro kooriga Lasva surmuaiäl Tamra Akolõ künneld pandman ja silmä jäi Samasonnõ haud. Samasoni-nimeline üür mullõ kortinat, kost olõ vällä koliman.

Tiia, et umanigu vanõmba olli säääl kortinan elänü ja vahepääl tunnus mullõ, nigu olnu säääl nägemäldä hengekülälidse, tekküse utmalda helü. Usu, et nä suuvõva mukka vast niimuudu hüvaste jättä. Umanigu sugulanõ Kaili ollõv latsõn kõrvalkortinan elänü ja Alli ja Vambola ollõv tälle raamatit ette lugõnu. Ka Adsoni Arturil om üts kinä lugu Samosoni mutist. Nii neo võrgu koetus saiva.

Adsoni luu Võro liinast 1900. aastagast pääle kõütvä minno väega. Mullõ paistus tuuaignõ Võro kuigi elosamb ja herksamb ku parhillanõ. Adsoni latsõpõlv lätõ müüdä Sännän ja Sännä olf Võromaal edimäne paik, miä mu süäme võitsõ. Säääl sai kokko uma latsõ esäga ja teno Sännä-le om mul tütar. Sännän laulimi tulõ ümbre värski jänesseaasta tulõki avvus ja pallõlsimi mullõ ka vahtsõt elopaika. Joba järgmäne päiv kandsõva nägemäldä niidi vai vaimuväe mullõ meeleperälidse kodo ette.

Sännä kõrvalt Korgõpalo mõisast om peri mu piinüide kombidõga kass Miisu. No om Korgõpallõ kolinu ka Petro-ne Epp ja toimõndas Sännä raamadukogon. Ka sõbranna Caroline asatas mõisan.

Võro liin ja Võromaa omma parasjago nii suurõ, et uma hõimo- ja võrgujakkõ süvembäle kaia ja põnvõsusõga uuri. No, kon Nursipalo uma valuga inemiisi kõvõmbalõ üttele kõüt, saa Võromaa mehidsetaros kokko jakada.

Argõntiina kiri

Vahetusopilanõ
RAJU ELIISABET
and teedä, kuis
eletäs kavvõn
Argõntiinamaal.

Hola muchachos!

*Ku om üts asi, ilma
milleldä saa-i Argõn-
tiinan ellä, sõs seo om
kimmähe mate. Mis seo
viil om? Mul om häste
meelen mu edimäne
mate pruukminõ kül-
mäl põimukuu pääväl
Buenos Airesen. Ma
ollf tuus aos Argentiin-
nan olnu võiolla viis
tunni, ku mu mano
tull üts kotusõpääline
miis, kiä tsusa andsa-
gu kujuga topka mullõ
peio ja ütles vigatsõn
inglüse keelen, et taa
om rahvusjuuk. Tõpsin
ollf kahtlanõ rohilinõ
puru, millel umbõlõ
vänge nuhe, ja metal-*

MARGA MARTINI PILT TALVITSÖST MUNAMÄEST.

Essee: sissekaehus mu Võromaalõ

SAARÕ HIPPI

Aoluulaisil om kombõs hin-näst tutvusta tuu perrä, mis kihlkunnast nä peri omma. Ma ütles inämbäste Urvastõ kihlkund, kohe ma tõtõstõ sisse olõ kirotõt, kon olõ koolin käünü ja mis kandi võro kiilt ma arvada periselt kõnõlõ. Imä puult olõ peri Harglõ kihlkunnast ja eski ku mu kiil olõ-õi peris tuukandi kiil, omma pallo mu kododsõ kombõ rohkõmb õkva säält peri. Lõunõ-Eestist peri olõminõ ja hindä võrokõsõs pidämine omma kimmähe suur osa mu hindätiidmisest, midä ma aigupiten elo joosul seletämä opi.

Põhikoolin kävven olf il-madu selge, et opimi koo-lin võro kiilt ja algklassõn uma kandi perimüslugusid, legende ja pühäpaiku. Inämbüs latsi olliva kohaligu ja kõik tuu tundu tävveste normaalnõ. Kodokandi lugusid opaš koolin meile mu van-imä. Meile kõnõldi latsiaian Pühäliisto tammõst, Liina-mäe ohvrivivist, Kafasuu katsikist ja tõisist asjust, mink perrä mi sis pilte joo-nistimi. Nüüd tahas, et noist rohkõmbgi meelen ollu, kui-gi tuul aol olf tõnõkõrd peris rassõ vanaimäga maid jaka.

Gümnaasiumi otsusti ma minnä hoobis Tartohe, Treff-nerihe, nigu iks kõik targa talolatsõ läbi aoluu, mis sis, et inämb mitte õnnõ pois-kõsõ. Säält hiidüt minno, ku veido tiidvā midägigi Lõu-na-Eesti esieräldisest ilmast, kultuuriist ja tuust, et võro kiil vai tarto kiil olõman

om. Mõnõ arvsiva, et tarto kiil omgi õnnõ tuu, et inemise üt-lese «mantel» pehme n-iga. Eski Võro liina lähkül suvitaja sõbõr es usu, et kiäki ülepäa periselt võro kiilt kõnõlas. Ko-haligus kultuuris olf timä mee-lest tuu, kuis turistega mõtsan suurõ raha iist šamaanitrum-mõ meisterdedäs.

Ülikuuli tullõn loidse hin-näst hoobis huvitava kotusõ päält. Pallo mukka ütlen ao-luku opva inemise olliva väega huvitõdu, kuis iks elo Lõuna-Eestin ja Võromaal käü. Näi-le tullf seletä, mis om vaiht võrokõisil ja setodõl, tahtsõva kuulda mu kõnõlõmist ja mõis-tata, ku pallo arvu saava. Üts-kõrd trehvis ma päält kullõma loengut, kon oppaja ja tudõngi ütlenkuun mõistati, midä üts vai tõnõ sõna võro vai seto kee-len tähendäs. Ma esi sai pia kõ-gõst tuust tekstist arvo ja sis olf väega andsak tunnõ, nigu ma esi olõs tuu uurmisobjekt, kink kiilt dešifriiri proovitas. Samal aol tahas esi kah olla tuu uurva tiidläne. Või-olla omgi parõmb olla esi peri tuust rühmäst, kink olõmist ja kiilt uuri tahat.

Esimuudu kõrd olf tuu, ku ma küsse uma Võromaa sõpru seltskunnan, kiä naist om käü-nü matussil, kon tetäs puu sisse rist. 90% näist ütelf, et om. Tuu tundu ummi sõpru hulgan pia et ülelarvo harilik asi, mis ei olõki nigu määnegi tiidlik asi, minkast umavaihõl kõnõlda. A ku tuud peräst Tarton kõnõli, olliva kõik rahvausundihuvilidsõ tudõngi helevällä, et sää-ne kommõ, minkast nimä õnnõ kuuldu ja lugõnu ommava, periselt kah edesi kest. Tuu tundu väega eksotiliinõ asi.

Viil üts kõrd, ku ma tundsõ,

et olõ elon uurmisobjekt, olf sis, ku loengun kõnõldi kilkest, majahaldjist ja kurukikkist eesti rahvausundin. A viil mu latsõpõlvõn vissi mu pere latsõ kõik uma är tulnu piimähamba ahu otsa sõnnuga «Kurukikas, kurukikas, ma anna sullõ luu-hamba, sa anna mullõ raud-hammas». Nii opaš mullõ mu imä, kinkalõ opaš samma asja timä imä. Ja nä es tii tuud selle, et olõs raamatust lugõnu ja sis arvanu, et no nüüt piäs esi kah tuud vanna asja pruuvma. Tuu kommõ jõudsõ periselt edeva-nõmbidõ perrä minoni.

Pallo vanna kohaperimüst nakkas sõski ka meelest mine-mä. Inemiisi egäpäävailman ei olõ meelen, et näütüses mu hindä kodo lähkün Majala külän om vana külakabõli ja külakalmuaia kotus. Latsõn mi kävemi säält kõik aig pää-vä minekit kaeman, a nüüd omma tii maaumanigõl kinni pantu ja häste mano ei päse. Piä võigi tuu esieräline paik tävveste meelest minnä. Mee-lest om lännü ka tuu uskminõ, et Uhtjärven ei tohe tsukõlda. Vahepääl kiäki kül tulõ tuu kotsilõ kommõntiirmä, a no ega tuust inämb kinkagi arva-minõ äsast ei muutu.

Võõrilõ miildüs küssü, kas periselt kah sis inemise egä päiv kõnõlasõ võro kiilt. Ku statistika näile tuud selges ei tii, sis ma soovita näil min-nä Võro Grossi puuti. Tuu om nigu keeleuurja paradiis. Nii pallo kotusõpäältsit inemiisi, vanapaarõ, daamõ, kiä kõik umavaihõl kõnõlasõ tervüses, liha hinnast ja muust maast ni ilmast man keelen!

Poodi man käümine om tan kandin ülepäa üts tähtsä asi.

Sinnä mindäs iks tõisiga kok-ko saama, kõnõlama ja uudis-sit kullõma, mitte õnnõ asju ostma. Mõnõn maapoodin viil löüd müüjit, kiä umma kiilt pruukva, a tuud õnnõ kotusõpäälidse rahvaga. Ni ku võõra puuti astva, pruugi-tas iks eesti kiilt.

Mu jaos omma õkva nuu kõgõ traditsioonilidsõmba ja «autentsembä» lõunaestlä-se peris sakõstõ küläjoodigu. Nä omma inemise, kiä hoitva alalõ vannu kombit, ei lasõ hinnast sekä väega suurõl lu-gõmusõl ja ei tii asju vällänü-tämise jaos. Nä eläse nii, kuis õks eletü om, tegevä prakti-liidsi asju, saava poodi man kokko ja mälehtäse mõnikõrd lugusid vanast aast. Näütüses jätse üts mi talon abin käünü miis egä kõrd söögiaoal taldri-gu pääle suutävve süüki alalõ. Ildamba tullf vällä, et tuu olf mõtõld edevanõmbilõ tenos.

Lisas toolõ olf mi naabriil viil ildaaigu hopõn, kinka nä teivä egäpäävätsit põllu-tõid, künni maad ja kardoh-kid, vidäsvä mõtsast puid ni nurmõ päält haina. Nä olliva üte perre latsõ ja ellivä väega kombõperist ello, mis tuust, et ütlen viinakuradiga. Näütüses suidsutiva sannan lihha, veivä kesväkühljäle (mu esäle) suid-sutõdu tsiahanna, teivä soola-kurkõ tunnü ja pandsõva lumpi saisma. Olliva kõva kalamehe ja õks tuu perrä, kuis kõik aig olf olnu kalapüüdmissaig, kuiki keskkunnainspektriga tullf sa-kõst ütlemit. A mul om mee-len üts lugu, ku tuu elo tükse minemä eski pallo traditsioo-nilidsõs, et olõs nigu vällä karanu 19. saandi vallakohtu protokollist.

tagal umbõs 60-aastanõ. Timä kats poiga Juhan ja Hint ummi latsiga veivä nimme edesi.

Pulga Jüri talun olf elänu ka Pulga Kerstna ja 1826 elli viilgi timä poig Hindrik uma perrega. Nimä saiva priinimes keriklikult *Siidra* ja hinge-lugõmisõn *Werret* 'värät'. Ede-vanõmba Isidori perrä pant nimi jäi pääle, pruugitas nii kujju Siidra ku Siider.

Tuu, et tõsõ Pulga-lisanimi kandja saiva tõsõ priinime, näütäs, et Pulga nimi olf Suu-lättel küländ vana, innembi peris talunimi ku lisanimi. Ülepää omma talunime *Pulga* Eestin häste vana ja inemi-

Tuu juhtu 2009. aastaga ke-väjä, ku ma olli katõsa-aastanõ ja mu veli olf õkvalt sündü-nü. Oodimi ütlen vanaimmi ja vanaesäga vahtsõt velle kodo, a samal pääväl olliva naab-riil ollu imä matussõ. Kõrraga ilmu aknõ taadõ veridse pääga miis, kinkalõ olf veli tabure-tiga päähä lõõnü, selle et olf tullu tapõlus tuu üle, kiä imä maja hindäle saa. Saadimi tä minemä naabri poolõ, selle et meil olf kipõ ja ei saa jo haigõ-majast tulõjit verelumbiga mi-nemä hirmuta. A õkva pääle tuud ilmu aknõ taadõ leevä-lapjuga miis. Ma naksi uma elo peräst pelgämä ja lätsi sängü ala varjo. Nuu olliva viis kõgõ hirmsambat minotit mu elon. Õnnõs jõudsõva naabri polit-sei kutsu inne viil, ku imä-esä velega kodo jõudsõva, ja tülü sai lahendõt. Imä majja es saa kumbki veli.

A veidükese ilosamb puul taa elo man omma ütlen van-nu inemiisiga ja pillimiihiga peetü pido. Pikä lavva takan süümine, ütlenkuun laulminõ. Mu lemmiklugu olf väikun lat-sõn «Tulõ aga tulõ», midä ma egäl juubõlil laulsõ. Viil om kimmäs hitt olnu kõgõ «Mu latsõpõlvõ Võromaa». Ku mu Saru vanavanaimä umma 95. hällüpäivä Tarton pidäsi, lau-lsõmi tuud säält kõik kuun. Tuu olf külh tä viimäne hällüpäiv, a pidotuju es olõ tuu peräst väi-kumb. Tä olf nii kõhn ku luu ja nahk ja istõ sohva pääl, ku ma kuulsõ, et tä mitu kõrda so-sisf hillätassa, et no võtkõ nüüt kiäki pitsi kah. Mitte kiäki es kuulõ tedä pääle mu hindä ja ma es saa midägi tetä, selle et ma olli viil lats ja es julgu kin-kalõgi üteldä, et noh, võtami

nüüt pitsi.

Viil täämbädselgi pääväl panõ tähele, et uma Võro-maa sõpruga omma pido iks hulga vägevämbä. Inemise viitsva pitä sünnüpäivi, kut-su küläliidsi ja pakva hulga süvvä. Võromaa pernaasõ kõgõ suurõmb hirm om, et kõtt jääs kinkalgi tühäs. Pia egä kõrd jõud pido kot-silõ, ku ütlenkuun lauldas, käüdäs sannan ja kiäki ei taha varra minemä minnä. Põha-Eesti sõbra kaiblõsõ, et egäl pereistmisõl kõnõldas poliitikast ja kiäki ei kannata säält olla. Ma külh tankandi pidodõl tuud tähele ei olõ pandnu, inemiisil om õks ka tõisi juttõ ja nalajuttu viil väega hulga.

Sääne om mu Võromaa ja mu kodokant, kost kõr-rast inämb kavvõn ollõn saa arvo, määne periselt om taa kandi inemiisi ilmakaehus ja saamislugu. Midä rohkõmb vanna ja vahtsõt ma opi, toda põnõvamb om kõik ka mu hindä jaos. Ja võrokõisil om viil pallo rohkõmb ku õnnõ uma kiil.

SAARÕ HIPPI (21) om Võro-maalt peri Tarto ülikooli aolududõng.

Priinime lugu

Rubriigin kõnõldas perekunnanimi periolõmisõst ja tähendüsest.

Pulk

Seod nimme kand Eestin 310 inemist. Pandmisõ kotussit om hingelugõmiisi perrä 19, noist säidse Mulgimaal. Kõik kotussõ Saarõmaast Võromaani omma lõunaõdagu puul, Järvä- ja Viru-maal seod nimme es tegüne. A täämbä kaomisõ piiri pääl nimi *Pulga* om keriguraamatn just Jõhvi ja Võnnu kihlkunna nimi.

Mulgimaast pääle naatõn omma tähtsämbä kotussõ Hal-listõn Abja ja Penuja, viimät-sen panti priinimi Pulga talu perrä. Seo nimi panti ka Kark-sin ja Pollin. Helmen panti *Pulk* Pulga talu perrä Kärstnän (levisi ka Murikatsi) ja Jõge-vestel.

Tori mõisa Päästale külä Pulk panti Päästa-Pulga talu perrä. Saarõmaa kolmõst nimepandmisõst kats omma alalõ püsünü – Torgu mõisan (kuningriigin) Pulga talu perrä ja Sandla mõisan Pühä kihl-kunnan kah Pulga talu perrä. Parlaki eläs Saarõmaal suhtõ-lidsõlt kõgõ rohkõmb Pulkõ.

Läänemaa katõst kotussõst (Märjamaa Sõtke ja Lääne-Nigula Uugla) viimätsen pan-ti priinimi joba inne säändse nimega Pulga Jürile ja timä naasõlõ. Rapla Ohekatku *Pulk* panti kah joba olõman nimega Pulga Mihkli ja Hansu perrile. Ringiga tagasi Tartumaalõ tullõn omma nime tegünemis-kotussõ Äksi kihlkunna Soo-tagä ja Rõngu kihlkunna Uder-na mõisa. Või-olla, et ka Ahja ja Kurista *Pulga* omma kujul *Pulk* alalõ püsünü.

Võrumaa Pulk panti Vana-Roosa mõisa Suulätte külän. Suulätte Jüri ehk *Pulka Jürri* olf esiesä, kooldõn 1802. aas-

tagal umbõs 60-aastanõ. Timä kats poiga Juhan ja Hint ummi latsiga veivä nimme edesi.

Pulga Jüri talun olf elänu ka Pulga Kerstna ja 1826 elli viilgi timä poig Hindrik uma perrega. Nimä saiva priinimes keriklikult *Siidra* ja hinge-lugõmisõn *Werret* 'värät'. Ede-vanõmba Isidori perrä pant nimi jäi pääle, pruugitas nii kujju Siidra ku Siider.

Tuu, et tõsõ Pulga-lisanimi kandja saiva tõsõ priinime, näütäs, et Pulga nimi olf Suu-lättel küländ vana, innembi peris talunimi ku lisanimi. Ülepää omma talunime *Pulga* Eestin häste vana ja inemi-

si om kõgõ niimuudu kutsut. Joba keskao lõpun 1538 om Taŋna liina aotlidsõ kaitsõ ala võet *Hannus Pulck*, Taŋna ko-danikõraamatun 1570 om ki-rän *Hans Pulck*.

Kimmäst alusnimme seolõ nimele lõvvet olõ-i, a suum-lasõ, kinkal omma kah prii-nime *Pulkka* ja *Pulkki*, arvasõ et nime alussõs om keskaignõ *Fulca* (~ *Fulco* ~ *Folke* ~ *Ful-ke*). Nii olle üts piiskopki, kedä 12. aastasaal Taanist Eesti-maad ristmä saadõti, tunnõt ku Fulco. Nimi om kõrralinõ ger-maani nimi, sõnast *folc* 'rah-vas'. Tiiämi jo sakslaisi, kink nimi om Volker, Volkhardt,

Volkmar jne. Ku seo nimi lai-nati, sõs muutu õdagumere keelile võõras *f*-helü sõna algu-sõn *p*-s: **Polk* ~ *Pulk*.

Muiduki või vana olla ka lihtsäle sõnast *pulk* saad lisa-nimi. Et tuu nii om, näütäs le-vik Läti poolõ pääl. Pulk käü mulgu ette ja läti keelen tuu päämidõselt nii omgi, *pulkis* vai paigapäälsen varjantsin *pulka* tähendäs kõgõ edimält punni, anuma pulka. Lätin omma olõ-man ka priinime *Pulkis* ja *Pul-ka*. Mi Pulga nime Mulgimaa levik ja Hallistõ nimi *Kalja-pulk* näütäse keeleliitu Lätiga.

